

Godsdienst, klacht, kracht, macht (1995)

Sieth Delhaas

Werkdag voor Vrouw- en geloofbeweging Noord-Holland, 17 mei 1995.

Inleiding

Dat ik hier sta als inleidster heeft alles te maken met de VN-Wereld vrouwenconferentie van 1975. Dat jaar, 1975 was het Jaar van de Vrouw (JvdV). Met hoofdletters geschreven. Omdat ik toen lid was van het ARP-vrouwenberaad, stond ik in een standje van de Anti-Revolutionaire Partij (ARP) op de grote Manifestatie van alle Nederlandse vrouwenorganisaties als voorbereiding op die VN-conferentie. Ik weet nog, dat ik toen voorzichtig ook langs de stand van het feministisch maandblad *OPZIJ* ben gelopen. Dat werd toen uitgegeven in de vorm van een langwerpige smal foldertje, zwart/wit.

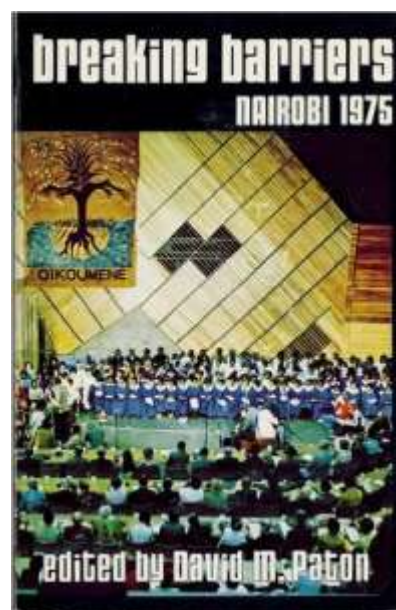
Onderweg van Utrecht naar de Achterhoek, waar ik toen woonde, heb ik de informatie, die vaak nieuw, vaak uitdagend, soms ook schokkend voor me was, opgezogen. Wat ik die dag meemaakte zag en las was enerverend. Had ik niet in het ARP-vrouwenberaad gezeten, dan was die dag in Utrecht waarschijnlijk aan me voorbij gegaan, want ik was met geen enkele vrouwenorganisatie verbonden.

Ik heb me toen nog niet op *OPZIJ* geabonneerd. Daar was ik nog niet aan toe, want ik vond wat ik las tamelijk schokkend, niet zo netjes, want ik was vooral fatsoenlijk, en vooral christelijk opgevoed. Maar ik was in mijn journalistieke werk wel al een tijd bezig met de man-vrouwverhoudingen. Op maatschappelijk gebied vooral. Maar echt feministisch...? Nee, dat begon toch pas na het Jaar van de Vrouw.

Waarom heeft dat JvdV in 1975 met mijn inleiding vandaag en hier te maken? Omdat de resultaten van dat jaar doorvertaald zijn naar onze Nederlandse samenleving. Om maar even bij ons eigen land te blijven.

Wereldraad van Kerken

Toen in datzelfde jaar, 1975, de Wereldraad van Kerken vergaderde, werden, in vervolg en gebaseerd op de bijeenkomst van de VN-Vrouwen-conferentie in 1975, in de Assemblee van de Wereldraad in Nairobi (Kenya), vrouwen uit de hele wereld uitgenodigd om hun klachten over hun positie in de kerken tijdens die vergadering vrijmoedig op tafel te

leggen. Een nieuw verschijnsel was toen dat twintig procent van de afgevaardigden uit vrouwen bestond. Deze ontwikkeling binnen de Wereldraad van Kerken was duidelijk een gevolg van wat hetzelfde jaar binnen de VN-Wereldvrouwenconferentie was begonnen.

De klachten van die vrouwen zijn op de WvK gehoord. Vrouwen uit de Derde Wereld wezen de kerkmannen op de volslagen rechteloosheid van hun sekse.

- Thaise vrouwen vertellen dat de economische toestand in hun land ertoe leidt dat families hun jonge dochters verkopen voor betaalde seks.
- Ghanese vrouwen vertellen, dat de vrouwen in hun land slechts 'dingen' zijn die je erft met het huisraad of als er iemand doodgaat.
- Vrouwen uit de westerse wereld constateren dat ze nog steeds als niet meer worden gezien dan als vrouw, moeder, dochter of huishoudster en dat voorbij wordt gekeken aan hun andere capaciteiten.

Kerkelijke cursus

Ruim twee jaar daarna, najaar 1977, werd ik door een cursuscommissie uit de protestantse kerken in mijn Achterhoekse woonplaats uitgenodigd iets te vertellen over 'Sectie 5' van de Wereldraad. In die sectie ging het over 'mensenrechten', speciaal gericht op seksisme en racisme. Het rapport dat door Sectie 5 was opgesteld hield in dat tot de volgende vergadering van de Wereldraad, dus in 1983 'voorrang moest worden gegeven aan de mensenrechten'. De kerken in Winterswijk wilden zich daar op voorbereiden.

Ik heb in mijn spreekbeurt natuurlijk de nadruk gelegd op de positie van de vrouw.

Die toespraak heb ik bewaard, weer even opgezocht in mijn archief en ik weet nog, dat dat toen, op 9 november 1977, eigenlijk mijn eerste echte uitkomen was in het openbaar voor vrouwenrechten binnen mijn kerkgenootschap. Voor die tijd was ik actief in het kader van vrede, racisme en Amnesty International, maar de man-vrouwverhoudingen waren voor mij niet echt in beeld. Ik voelde me niet onderdrukt. Niet dat het er niet was, maar ik ging mijn eigen gang en deed wat ik wilde. Ik zag de structurele onmogelijkheden niet.

Klacht

De discussie die die avond losbrak en het weerwerk dat ik kreeg, maakte mij ervan bewust, dat als je stelde: westerse vrouwen zijn niet meer dan huisvrouw etc. met voorbijzien van hun andere kwaliteiten, dat dat niet lekker viel. Voor mij is dus het JvdV en de aandacht binnen de WvK het startpunt geweest voor mijn feministische ontwikkeling. Die ontwikkeling is voor mij zo belangrijk geworden - niet zo zeer voor mezelf als wel wat ik aan onrecht tegenover vrouwen in ons land, in de kerk en de wijde wereld zag -, dat ik mijn schrijven, mijn theologiseren en actieve werk daarop heb gebaseerd. Ik leef hier van figuurlijk en letterlijk. Dit werk is ook een deel van mijn brood geworden.

Waarom ga ik dus naar Peking?

Omdat het bijwonen van deze conferentie voor mij betekent een toegeven aan een verlangen dat ik al had bij de 2^e VN Wereldvrouwenconferentie in Kopenhagen in 1980. Daar te zijn waar 'het gebeurde'. Door mijn gezinssamenstelling kon ik toen niet gaan. Vijf jaar later nog niet. Nu ben ik zowel wat gezin als mijn financiën betreft zo vrij, dat ik wel in staat ben om te gaan. Als ik nu niet ga, is het misschien te laat. Over veertien jaar ben ik misschien

lichamelijk niet meer capabel of zijn mijn financiën slechter. Dus ik pak, heel rationeel, de kans. Peking is voor mij dus in de eerste plaats een diep doordrongen zijn van de invloed die het JvdV 1975 op mijn leven heeft gehad en dat ik mijn ontwikkeling aan die conferentie ontleen.

Daarnaast, omdat ik, gezien datgene wat ik zelf te danken heb aan die ontwikkeling, ook door wil laten gaan voor vrouwen in mijn eigen land niet alleen, maar over heel de wereld, die niet geprofiteerd hebben van de ontwikkelingen toen, die mijn positie en vrijheid hebben verbeterd. Dat ik mijn werk heb gebaseerd op de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, is voor mij een bewuste keus geweest, die niet ophoudt bij mijn eigen welzijn. Dorothee Sölle zou zeggen: 'Ik ben niet vrij zolang nog één van mijn zusters in onvrijheid leeft.' Dat is een tamelijk hoge eis, die ik daarmee aan mezelf stel, maar dat betekent niet dat ik gebukt ga onder die eis. Zolang ik ervoor zorg dat die eis mijn leven niet gaat beheersen.

Ik vind het belangrijk deze motivatie te geven, omdat ik uit een bericht over deze cursus vragen tegenkwam over het nut van de conferentie in Peking.

Ik geef mijn motivatie bovendien omdat het voor mij als conferentieganger belangrijk is te weten, dat ik ook namens anderen ga. Dat het geen individuele zaak is, maar dat ik ook met deze beslissing sta in de vrouw- en geloof- en de gehele vrouwenbeweging.

Dat ik daar in mijn aanwezigheid ben als vertaalster, als doorgeefster van wat hier in onze beweging in Nederland gebeurt naar daar waar zoveel vertegenwoordigsters van vrouwen van overal samenkomen en zo verder de wereld in. Daarna kan ik hier terug weer doorgeven wat ik daar gehoord en ervaren heb en hoe wij met die informatie hier in Nederland verder gaan.

Ik grijp terug op mijn lezing in 1977: daar besprak ik met mijn medegelovigen in een Achterhoeks dorp wat leden van de WvK in Sektie 5 hadden geschreven in hun rapport: hun opdracht aan de gelovigen over de hele wereld om vooral te werken aan de mensenrechten tussen toen en de volgende Assemblee in 1983.

Het welslagen van de VN-Vrouwenconferentie in Peking in 1995 hangt dus af van mijn aanwezigheid, en niet alleen die van mij, maar van alle vrouwen die in Peking aan de VN-Vrouwenconferentie zullen deelnemen; én wat wij daarna gaan doen met datgene wat wij daar gehoord en gezien hebben. En - en dat is minstens zo belangrijk - in hoeverre organisaties en particuliere vrouwen hier en overal bereid zijn met de uitkomsten en ervaringen van 'Peking' verder te werken. Die verantwoordelijkheid gaat daarin door.

Natuurlijk kunnen we zeggen: wat heeft die conferentie voor zin? Natuurlijk kunnen we zeggen, het kost veel geld en er zal veel geruzied worden. Daarop zal de pers vooral de vinger leggen. Maar wat in de eerste plaats belangrijk is, dat wij in die conferentie een plek hebben, op gelijk niveau met andere VN-bijeenkomsten; dat wij vrouwen over het leven en de toekomst van vrouwen over de hele wereld als vrouwen onderling kunnen luisteren naar elkaar en spreken en proberen beslissingen te nemen.

Bedenk: dit is een traditie die pas 20 jaar bestaat. Willen wij nu het bijltje er al bij neergooien, terwijl eeuwen ongelijkheid en monddood-zijn daaraan voorafgaan?

Of, en dat mogen we ons ook afvragen, is het toch wat kneuterigheid, gemakzucht, angst voor het onbekende? De neiging om toe te geven aan het verlangen om te blijven bij het kleine kringetje waar we al zoveel verantwoordelijkheden hebben?

Deze opmerking is geen minachting voor die kleine kring. Die kleine kring is belangrijk. En elke vrouw heeft de vrijheid te kiezen om bezig te zijn op de plek die zij belangrijk vindt. Maar anderzijds kunnen de vrouwen die wel de stap nemen naar de grotere cirkels, waar belangen van grotere groepen mensen/vrouwen binnen beeld en aan de orde komen, niet buiten de steun, belangstelling en inzet van die vrouwen die op hun plek blijven en daar hun taken zien. Die uitwisseling is van levensbelang.

Macht

Vrouwenrechten/mensenrechten.

Mijn belangstelling van 20 jaar geleden, voortgekomen uit het werk van Amnesty International heeft zich toegespitst op Vrouwenrechten.

Ik heb mij opgegeven voor de workshop Vrouwenrechten. In die activiteit zie ik een aspect, dat op alle terreinen van het leven terugkomt: in de kerken, in de persoonlijke verhoudingen, maar ook in de arbeidswereld, de ontwikkelingen van Europa, de oorlogen, de diverse wetgevingen in die landen waar andere godsdiensten en levensbeschouwingen het leven van alle dag beheersen.

Graag wil ik iets vertellen over het ontstaan van de mensenrechten, de ontwikkeling daarvan en wanneer vrouwenrechten in beeld komen. Ik heb dit onderdeel voor vanmiddag gekozen omdat zowel godsdienst in het algemeen, als ook de trits *klacht, kracht en macht* daarin aan de orde komen.

Ontwikkeling Mensenrechten tot 1995

Wij kennen de Rechten van de Mens sinds bijna vijftig jaar. Als wij denken aan de rechten van de mens, tenminste zo vergaat het mij, dan denk ik aan 10 december 1948, toen de Rechten van de Mens in de Vergadering van de Verenigde Naties (VN) werden bevestigd. Daarna, heb ik de Rechten van de Mens vooral verbonden met acties van Amnesty International.

Die Rechten van de mens zijn, na 10 december 1948 een soort meetlat geworden. Een, om in termen van ethiek te spreken, normatief argumentatiekader in de internationale politiek. Als een land zich schuldig maakt aan de schending van die rechten, dan moet de regering van zo'n land erop rekenen, dat ze zich te verantwoorden heeft tegenover de Vergadering van de VN. Het riskante van die schending is, dat een land door de internationale gemeenschap geïsoleerd kan worden.

Doordat die doctrine - leerstelling - van de mensenrechten zo'n zwaar normatief middel is geworden, staan ze tegelijkertijd sterk ter discussie. Want wie, welk land, welke ethicus of filosoof moet de zwaarte daarvan vaststellen? Ik bedoel dit: als we over mensenrechten spreken, dan weten we allemaal dat dit verbonden is met een mensbeeld, dat in een bepaalde cultuur of godsdienst wordt gehanteerd.

We weten dat dat enorm verschilt in onze wereld.

Als je over mensbeelden spreekt kun je gaan bekijken hoe die verschillen liggen. Dat is praktisch geen doen. Als we kijken naar Indonesië, een oosters land, gedurende eeuwen verwant geweest aan Nederland, daar worden, vinden wij, de mensenrechten nog al eens geschonden. Tegelijkertijd lijkt het of wij in Nederland, als we het over mensenrechten hebben, juist aan Indonesië hogere eisen willen stellen dan aan andere Aziatische landen.

Is dat terecht?

De conflicten en ideologische verschillen over en rondom de mensenrechtendoctrine, kunnen tot heftige situaties leiden. China wordt bijvoorbeeld boos omdat de VN. mensenrechten verbinden aan handelsrelaties.

Wat is de oorzaak van die verschillen en conflicten?

Mensenrechten hebben hun oorsprong of zijn geboren uit, of zo je wilt, zijn een uitvinding uit een bepaalde periode uit de West-Europese geschiedenis. Deze gedachte is ontstaan tijdens een periode van de 'burger'-revoluties.

Juist die ontstaansgeschiedenis roept vragen op hoe, waar en wanneer zijn die mensenrechten dan toepasbaar? Kom je, zoals bijvoorbeeld vanuit de VN. in een internationale situatie terecht dan komen er totaal andere verledens, achtergronden, culturen van allerlei landen aan de orde. Alleen al de ethische traditie, waaruit het westen put is al vreemd aan allerlei andere culturen. Zo ontstaan confrontaties met 'overheersende' westerse mogendheden vanuit de westerse politiek. Door uit te gaan van de Westerse ethische traditie stelt het Westen de eigen traditie als gezaghebbend voor.

(Voorbeelden vragen of geven).

Men kan dus zeggen: mensenrechten zijn niet de uitdrukking van universele normen en waarden. In andere tradities zijn er ook vergelijkbare ideeën die de mensenrechtendiscussie een morele basis kunnen geven. Erkend moet dus worden dat de westerse, liberale interpretatie van de mensenrechten niet de enig juiste hoeft te zijn en dat andere tradities een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de verdere ontwikkeling van de mensenrechten.

Mensenrechten zijn dus altijd in ontwikkeling.

De aanvaarding van - wat we noemen - contextuele interpretaties roept de vraag op: hoe kun je, als je invloed toelaat van andere betekenissen, deze dan verenigen met het gegeven dat de mensenrechten een normatief argumentatie kader is? Dus een doctrine. Een leer waaraan je niet kunt tornen. Is daarmee het eind niet zoek?

Hoe is die historische ontwikkeling geweest?.

Is er niet toch een universele kern in de huidige mensenrechten te verdedigen?

Hierom gaat het nu precies als ik *vrouwenrechten* aan de orde wil stellen.

Komen vrouwen voor in het debat over mensenrechten?

- als degenen waarover gesproken wordt?
- als degenen die meespreken en de problematiek en het leven van vrouwen volledig kunnen inbrengen?

Sterker nog:

- met wier problemen en positie in het leven in de discussie ook rekening wordt gehouden?

Historische ontwikkeling.

Mensenrechten wortelen in de joods-christelijke tradities, in de Stoa-leer van Zeno uit Citium, een Griekse filosoof die ca. 300 jaar voor onze jaartelling leefde. Hij leert slechts de rede te volgen, de hartstochten uit te bannen en het leed te verzachten, zie het gezegde: je stoïcijns gedragen: onverstoorbaar, onaangedaan, gelaten - en het Romeinse Recht.

Uit deze wijsheid is in de loop van de eeuwen door debat, het idee ontwikkeld van een recht dat mensen van nature toekomt.

Met dat idee kun je het ijkpunt *natuurlijk recht* in stelling brengen tegen de wetten van de staat. Wetten van een vorst, rechtspraak, moeten dan hun wettigheid ontleenen aan een 'hogere' - of 'basis'-rechtsorde dan die van de staat zelf.

Pas in de 17e en 18e eeuw ontstaat er een uitwerking van dit 'natuurlijk recht'. Pas dan kunnen of gaan 'burgers' nadenken over de macht van de vorst over onderdanen.

Het recht van onderdaan en vorst krijgen een 'natuurlijke' plaats.

Dit denkmodel maakt een omslag in het maatschappelijk verdrag of het sociaal contract.

In dit denkmodel wordt wettigheid van het overheidsgezag afgeleid van een fictieve situatie, waarin mensen gedwongen worden met elkaar samen te werken zonder enige vorm van overheidsregeling. De samenwerking wordt beperkt door enkele natuurlijke beperkingen. Bijvoorbeeld:

- niet iedereen draagt evenveel bij aan de samenwerking
- niet iedereen is even nuttig

Daarom ontstaan er problemen rondom de verdeling van het sociale product.

- niet iedereen is bereid anderen mee te laten delen.

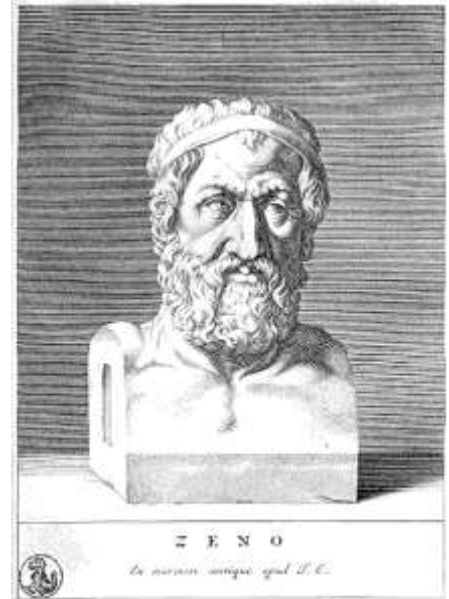
Door dat gebrek aan bereidheid te delen ontstaat er ongelijkheid.

Vanuit die contracttheorie en de problemen die daaruit ontstaan, is er een noodzaak van een regulerende overheid.

Evident is ook de manier waarop de overheid reguleert. Op zo'n manier dat allen gelijke burgers zijn. Zo niet, dan wordt het weer een voortzetting van de natuurlijke staat.

Stelling van contractfilosofen: een legitieme maatschappelijke orde kan niet anders dan gebaseerd zijn op gelijke vrijheid voor allen.

En de ontwikkeling daarvan in die jaren:

John Locke komt met: natural rights of man, de natuurlijke rechten van de mens.

Hieruit kwam voort de Amerikaanse Declaration of Independence 1776.

En dertien jaar later de Franse Déclaration de droits des homme et du citoyen 1789.

De Verenigde Naties grijpen terug op de laatste met de: Universal Declaration of Human Rights 1948.

Daarna volgt er een uitbreiding van de doctrine met aanvullingen, conventies, verdragen en verklaringen.

Onder mensenrechten wordt verstaan de overtuiging dat:

- iedereen in overeenstemming met de menselijke waardigheid behoort te kunnen leven en daartoe verzekerd moet zijn van rechten,
- dat elk mens daarop aanspraak kan maken krachtens zijn of haar menszijn
- dat deze rechten hun normativiteit niet ontleen aan het positieve recht, maar daaraan voorafgaan.

Positief recht dat berust op vastgestelde wetten of gewoonten.

Mensenrechten hebben de status gekregen van een normatief interpretatiekader.

Niet: mensenrechten worden overal ter wereld gerespecteerd (zie Amnesty International).

Wel: gezag als norm voor het optreden van overheden en politieke machthebbers. Dus hen er op aanspreken.

Westerse landen hebben in de zeventiger jaren de mensenrechten aanvaard als criterium voor de ontwikkeling van buitenlands beleid. Dit betekent dat met landen waar mensenrechten onvoldoende worden gerespecteerd, geen normale handelsbetrekkingen kunnen worden onderhouden.

In sommige staten zijn de mensenrechten vastgelegd in de grondwet. Dat betekent dat burgers deze van de staat kunnen afdwingen.

Ontwikkeling mensenrechten

Sinds 1948 zijn er generaties mensenrechten.

In 1948 klassieke mensenrechten en politieke rechten.

In de jaren zestig ontstaan de sociale, economische en culturele rechten.

In de jaren zeventig de ontwikkelingsrechten.

In relatie tot deze generaties zijn er wereldwijd gezien conflicten tussen Oost en West en Noord en Zuid.

Dus veranderende machtsverhoudingen in de wereld.

Klassiek: dominante westerse democratieën

Sociale en economische rechten: invloed socialistische staten en hun erfgoed.

Cultuur en ontwikkeling: Derde Wereldlanden.

Geformuleerd in conventies en verdragen.

1979: Covenant on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women;

1984: Declaration on the Right of Peoples to Peace;

Nog steeds zijn al deze 'soorten' rechten aanleiding tot diepe conflicten.

Wie moet de gezaghebbende uitleg geven? Het zou een interpretatie moeten zijn die niet uit hoeft te gaan en los staat van een bepaalde cultuurhistorisch gesitueerde mens- en maatschappijvisie.

Vraag: zijn zulke contextloze visies mogelijk?

Hedentendage: er heerst een sceptische visie op de houdbaarheid van mensenrechten.

Bewijst de veertigjarige ontwikkeling van de doctrine niet dat het begrip mensenrechten is verworpen tot een instrument van politieke retoriek?

Immers, elke andere visie die wordt aangedragen, is inwisselbaar voor een andere.

Pleidooi: wel lippendienst van veel machthebbers, maar ontwikkeling van mensenrechten is al beïnvloed door allerlei politieke ideeën. Dus mensenrechten maken zelf een geschiedenis door.

Mensenrechtendiscussie in internationale gemeenschap

Uitgangspunt voor de discussie moet liggen in de praktijk van het debat zoals het al in de internationale gemeenschap wordt gevoerd. Deze praktijk moet worden uitgelegd als een gemeenschappelijke onderneming, waaraan de deelnemers zich verplicht weten. Dat kan alleen goed gaan als iedereen het recht krijgt de mensenrechtendiscussie te interpreteren in het licht van de eigen mens- en maatschappijvisie. Omgekeerd kunnen hun opvattingen alleen dan gezaghebbend worden als ze in de ogen van anderen een zinvolle bijdrage vormen aan de voortgaande discussie over de betekenis van mensenrechten.

Of dit kan in toekomst hangt af van de leden van de internationale gemeenschap. Anders gezegd: of de praktijk van de internationale mensenrechtendiscussie een morele praktijk is. Dit hangt op zijn beurt weer af van de wederzijds bereidwilligheid om eikaars bijdragen aan die discussie te beoordelen in het licht van de gemeenschappelijke onderneming.

Kracht

Naar Peking gaan betekent voor mij vooral luisteren naar wat vrouwen uit andere landen, maar vooral andere culturen te zeggen hebben over:

- hun onderdrukking;
- hun kritiek op het westen;
- hun eigen mogelijkheden en oplossingen.

(Hier vertel ik iets over een conferentie die ik kort daarvoor bijwoonde van de Evangelische Akademie in Loccum (BRD) en wat ik daar heb gehoord.)

Wij moeten vooral gevoelig worden in het luisteren naar wat andere vrouwen, vooral uit andere culturen te zeggen, en zelfs óns te zeggen hebben.

Ik wil dat illustreren aan een aantal voorbeelden die indruk op mij hebben gemaakt en die mijn perspectief daarna hebben veranderd. Ik wil met die openheid ook naar Peking gaan.

(Hier noem ik een voorbeeld uit de lezing over het thema Vrouwenrechten als Mensenrechten door een vrouwelijk lid van een Duitse mensenrechten organisatie.)

Er kwam een opmerking uit de zaal: 'Zelfs de Arabische staten ondertekenden de eis voor een UNO-waarneemster.' Ik vermeld die opmerking omdat door het woord 'zelfs' in die opmerking duidelijk wordt dat wij, westerse vrouwen kennelijk niet verwacht hadden dat een Arabische staat die eis zou hebben ondertekend. Ik probeer te kijken naar de beelden die wij in het Westen van het Oosten hebben. De Arabische staten staan in dat beeld voor absolute onderdrukking. Ik wil die onderdrukking niet ontkennen. Maar ik vraag me toch af: waarom zouden de patriarchen daar iets minder huichelachtig zijn als de patriarchen in ons Westen, die ook zulke eisen ondertekenen, omdat het hen tot niets verplicht.

Wij westerse vrouwen zijn geneigd die arme Oosterse en Moslimvrouwen als slachtoffers zonder-meer te beschouwen. De Arabische staten bestaan ook uit Arabische vrouwen, die voor hun rechten vechten, terwijl ze vaak als alleen maar slachtoffers worden gezien. De uitdrukking Arabische staten impliceert, dat zij wel de allerlaatsten zijn, die zich ooit kunnen bevrijden.

Wij moeten tegelijkertijd ook de vraag aan onszelf stellen: welke staten of regeringen gebruiken religie als onderdrukking?

Een vrouw, op die conferentie in Loccum, Saba Khabipour, merkte op: 'Ik ben een product van verschillende continenten en culturen. Mijn ouders en voorouders komen uit Azië, ik ben opgegroeid in Europa, nu leef ik in Afrika.' Door die verschillende ervaringen heeft deze vrouw een groot bewustzijn ontwikkeld voor de gelijkheid van alle geslachten en alle mensen.

Ze vertelde dat ze door het luisteren naar de ervaringen van al die verschillende vrouwen een eigen overtuiging ontwikkeld heeft: 'We leven in een wereld waarin alles met elkaar verbonden is. Dat betekent voor mij, dat als in zogenaamde westelijke landen sociale structuren en denkstructuren het vrouwen - nog altijd - moeilijk maken op alle levensterreinen hun invloed en kracht in te brengen en te laten gelden, dit tegelijkertijd ook verhindert, dat ergens anders vrouwenrechten gerealiseerd worden.

Onze aarde is een samenhangend organisme. Natuurlijk bestaat de indruk dat vrouwen in Europa vrij kunnen leven. Dat is fijn, maar ook hier bestaan beperkingen.' Ze wijst op de ondervetegenwoordiging in allerlei beroepen, besturen en overheid. Ook dit is een aantasting van mensenrechten in de meest brede zin van het woord. Diezelfde tekorten, die hier vrouwen nog treffen, treffen door de wereldwijde onderhandelingen over mensenrechten dus ook de vrouwen in de Noord-Zuid-verhoudingen. Wat hier nog niet gerealiseerd is, kan ook niet doorwerken in het Zuiden.

Wij worden aan de hevigheid van onze eigen strijd herinnerd. Wat we voor onszelf niet meer bevechten, krijgen de anderen dus ook niet.

Deze vrouw gaf verschillende voorbeelden van mensenrechtenschendingen in Derdewereld-landen.

En wij westerse vrouwen hoeven niet eens zo ver te kijken. Dagelijks vinden er mensenrechtenschendingen van vrouwen plaats in alle staten van Europa. Eenzame opsluiting in Duitsland van vrouwen, schandalige uitwijzing van vluchtelingenvrouwen. De wet op buitenlanders en vluchtelingen heeft sterke tendensen die tegen de mensenrechten zijn.

De vraag van niet-westerse vrouwen is duidelijk: wie legt de maatlat aan als het om rechten gaat? Wie bepaalt die rechten?

De vraag, als wij naar Peking gaan, is ook: kennen wij onze eigen rechten wel goed?

Onze wetgeving?

Kijken we alleen wat er elders gebeurt, en zijn we alleen maar blij over wat hier gebeurt?

Dr. Safia Safwat, juriste op het gebied van Moslim en Koran, vertelde op die conferentie in Locom dat de rechten van vrouwen vastgelegd zijn in de Koran. Het zijn zelfs de meest fundamentele en vooruitstrevende principes over de positie van de vrouw. Haar is een onafhankelijke status toegekend, maar ook daar blijven de vrouwen gediscrimineerd. Anderzijds is het zo: omdat de Islamitische wetgeving voortkomt uit een goddelijke bron, maakt dat deze wetgeving moeilijk aan te passen is in een zich veranderende wereld.

Allereerst verlenen Koranwetten waardigheid en stevigheid aan de positie van zowel mannen als vrouwen. Deze juriste maakt zich in de praktijk sterk om de rechten van de vrouw weer op te diepen.

Ik vond het belangrijk te horen hoe zij de achtergronden van die wetgeving uitlegt. Tegelijkertijd bedenk ik hoe verbazingwekkend het is hoe wij veranderingen en vooruitgang in onze eigen samenleving, wet- en regelgeving wel zien, maar denken dat islamitische mensen nog leven in de gewoonten van Vader Abraham.

Dr. Safwat zei: 'De profeet heeft de Moslimvrouw status en garanties gegeven, die aan westerse vrouwen gedurende eeuwen zijn onthouden. De profeet Mohammed zegt:

De beste onder jullie is degene, die het beste is ten opzichte van vrouwen. Van het allergrootste belang waren vriendelijkheid en gevoeligheid (affectie) voor de vrouw in de onderwijzingen van de Islam. En een vrouw mag scheiden.'

Een prachtig voorbeeld over de wijsheid in de Koran vond ik in het geval dat een vrouw beschuldigd wordt van overspel. Zij moet dan worden gestenigd. Maar de voorgeschreven afstand tussen slachtoffer en steniger is zo groot, dat de steniger de veroordeelde nooit kan raken. Deze jurist vroeg ons westerse vrouwen naar haar en haar medestrijdsters te luisteren. Want Koranrecht en Mensenrecht staan niet zo ver bij elkaar vandaan.

Als wij als westerse vrouwen dus kritiek uiten over de handhaving van mensenrechten, moeten we rekenen op vragen van andere vrouwen over hoe wij met onze vluchtelingen en migranten omspringen. Hoeveel migranten en vluchtelingen hebben te lijden onder het verkeerd interpreteren van de Mensenrechten waar wij zo prat op gaan?

